

УДК 330.341:339.13; 334.012; 334.7; 336.77; 338.33

КРЕДИТНИЙ БАНКІВСЬКИЙ ВІДСОТОК, ЯК ІНСТРУМЕНТ НЕСИЛОВОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ КРАЇНИ

Сергій Леонтійович МИХАЙЛЮТА

к.т.н., доцент, доцент кафедри вищої математики та інформаційних технологій Черкаського інституту банківської справи УБС НБУ

Анотація. На прикладі України досліджено вплив кредитного банківського відсотку на рівень економічного розвитку країни та на рівень життя її громадян. На підставі аналізу даних для групи країн визначено характер взаємозв'язку рівня економічного розвитку країни та рівня життя громадян в залежності від кредитного банківського відсотку.

Аннотация. На примере Украины исследовано влияние кредитного банковского процента на уровень экономического развития страны и на уровень жизни ее граждан. На основании анализа данных для группы стран определен характер взаимосвязи уровня экономического развития страны и уровня жизни граждан в зависимости от кредитного банковского процента.

Ключові слова: *фінансування, кошти, кредитні кошти, кредит.*

Ключевые слова: *финансирование, средства, кредитные средства, кредит.*

Постановка проблеми. З розвитком теорії несилової взаємодії зростає увага до способів та методів несилового управління складними, зокрема соціально-економічними, системами [1]. Для розуміння процесів, які відбуваються в соціально-економічних системах, та виявлення ефективних методів та способів керування ними, важливо виділити інструменти (фактори) несилового впливу на такі системи. Чи не найбільш великою та значимою підсистемою соціально-економічної системи країни є кредитно-фінансова система. Важливим інструментом роботи такої системи є банківський кредитний процент. Отже, можемо припустити, що банківський кредитний процент є інструментом управління економікою країни, і завданням статті є дослідити вплив рівня банківського кредитного процента на економіку країни (на прикладі України).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В роботі Ю. М. Теслі [1] розглядається теорія несилової взаємодії, практичне застосування якої можемо розглянути на прикладах [2-4]. Сучасний менеджмент все частіше вдається до несилових методів управління, які, в порівнянні з силовими, вимагають більше часу для здійснення керуючого впливу, проте у переважній кількості випадків виявляються менш затратними і більш дієвими [1]. Раніше нами досліджувався, на прикладі України, вплив кредитного банківського процента на підприємницьку діяльність [5]. Проведені

нами розрахунки та отримані висновки були підтверджені оприлюдненими у засобах масової інформації словами радника президента Асоціації українських банків Олексія Куца: «За тими процентними ставками, за якими кредитують банки, підприємствам не ефективно брати кредити. Кредит перетворюється зі стимулу виробництва на задушливий фактор. Тому якщо відсоток по кредиту більше 20 %, то цей кредит не сприятиме розвитку реального сектора, а буде навпаки пригнічувати його і вимивати оборотні кошти підприємств» [6]. Важливим та актуальним завданням, яке вирішується в даній статті, є дослідження впливу кредитного банківського процента на рівень економічного розвитку країни та на рівень життя її громадян.

Метою статті є оцінка впливу рівня кредитного банківського процента (відсотку по кредиту) на рівень економічного розвитку країни та на рівень життя її громадян.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Для досліджень скористаємось економічними даними, що характеризують Україну у період від післякризового 2010 р. до початку активних соціально-економічних явищ кінця 2013 р. Проведені нами дослідження [5] типового процесу впровадження нової продукції в виробництво за кредитні кошти в Україні (виходячи з припущення про ідеальність умов такого впровадження: проект готовий до впровадження, для

його здійснення необхідно лише оборотні кошти, в якості яких використовується кредит), проведені нами розрахунки та отримані за ними результати, дозволяють зробити наступні висновки:

1. Налагодити беззбиткове виробництво продукції з виробничим циклом один рік і більше (проекти, пов'язані з рослинництвом в сільському господарстві, в переробній промисловості, наукоємні проекти, тощо), за кредитні кошти, отримані на умовах більше 20 % річних нереально.

2. Застосовувати кредитні кошти з умовою надання кредиту під більш ніж 10 % річних для проектів із виробничим циклом один рік і більше недоцільно.

3. В Україні кредитний банківський процент значно перевищує 20 % річних, що дозволяє використовувати кредитні кошти лише як інструмент для реалізації короткотермінових проектів, наприклад, проектів у сфері торгівлі. За наведеною на сайті НБУ структурою кількості та сум наданих в Україні кредитів (рис. 1) [7]:

1) частка кредитів для сільського господарства в структурі кількості та сум наданих кредитів, є найменшою і становить лише 1 %;

2) частка кредитів для виробництва становить 22 %;

3) частка кредитів для торгівлі, є найбільшою, перевищує 53 %.

Рис. 1. Структура наданих кредитів (за даними НБУ на кінець 2010 – початок 2011 рр.) [5], зліва – за кількістю, справа – за сумою)

Отже, узагальнюючи результати наших досліджень [5], твердження Олексія Куца [6] та дані НБУ про структуру кредитів в Україні [7], можемо стверджувати таке: розглянута структура кредитів в Україні не випадкова, обумовлена зависокою процентною ставкою (яка перевищує не лише прийнятну для розвитку виробництва межу (10 %), а й межу, характерну для теоретично нульового розвитку виробництва (20 % річних)). Ймовірність повернення кредиту, отриманого під 20 % річних для сільського господарства, близька до нуля. Саме тому частка кредитів для сільського господарства в структурі кількості та сум наданих кредитів є найменшою і становить лише 1 % (рис.1). Це вагома причина зменшення темпів зросту в сільському господарстві (наприклад, за даними Держстату, у вересні 2013 року – з 13,3 % до 3 % [8]). Звідси скорочення виробництва в харчовій промисловості (наприклад, у тому ж вересні 2013 року, поглибилось з 8,5 % до 12,8 % [8]). Людські ресурси, вивільнені з виробничої сфери, вимушені зайнятися торговою діяльністю (у вересні 2013 зріст в роздрібній торгівлі України становив 9,8 % [8]). Отже, не випадково частка кредитів для торгівлі (як за кількістю, так і за сумами), є найбільшою і перевищує 53 %.

Відзначимо один з наслідків впливу згаданих обставин на переробну промисловість. Підприємства переробної промисловості вимушені підвищувати дохідність до рівня, достатнього для повернення кредитів і відсотків за ними. Це досягається збільшення кількості виробничих циклів на рік. Останнє привело до заміни на полицях магазинів природних соків першого віджиму на напої з 20 % – 50 % вмістом фруктові частини. Ймовірно, що саме такого роду заміни і в інших продуктах харчування стали однією з причин покращення показників у фармацевтичній галузі (у вересні 2013 року – зріст на 7,5 %, але ж за рахунок погіршення здоров'я населення) [8].

Із вищенаведеного робимо висновок про те, що збільшення банківського кредитного процента приводить до згортання сільського господарства, виробництва, інших сфер з тривалим терміном повернення вкладених коштів. Населення, яке було задіяне в таких сферах господарювання, вивільняється, збільшує кількість підприємців, які випробовують свої сили та здібності у сфері торгівлі, звідки збільшення кількості та сум кредитів для торгівельної діяльності. Отже, підвищення кредитного проценту спонукає збільшення активності (отже і успіх), у галузях економіки,

які забезпечують більш швидкий оборот коштів (наприклад, у торгівлі). Разом з тим, зріст торгівлі за умови спаду виробництва, приводить до збільшення частки імпорту у товарообороті і, як наслідок, до відтоку коштів з країни, зменшення купівельної спроможності населення країни, отже, спаду і в торгівлі і в фінансовій сфері і в економіці країни загалом.

Щоб знайти підтвердження, або ж отримати сумнів у достовірності вищевикладених висновків, згрупуємо ранги країн (за рівнем життя та за рівнем економічного розвитку) за процентними ставками центральних банків країн (ставки комерційних банків у кілька разів вищі, тому при використанні ставок центробанків тенденції зберігаються) і порівняємо їх (табл. 1) [9-10].

Таблиця 1

Таблиця рангів країн світу

№ п/п	Країна	Ранг за рівнем життя	Ранг за рівнем економічного розвитку	% ставка центробанку
1	Швейцарія	9	1	0
2	Японія	22	12	0,1
3	Данія	2	19	0,25
4	США	12	20	0,25
5	Великобританія	13	26	0,5
6	Гонконг	18	9	0,5
7	Канада	6	8	1
8	Германія	14	6	1
9	Норвегія	1	2	1,5
10	Швеція	3	5	1,5
11	Таївань	20	7	1,88
12	Нова Зеландія	5	27	2,5
13	Ізраїль	40	29	2,5
14	Малайзія	45	15	3
15	Тайланд	56	18	3,25
16	Латвія	47	80	3,5
17	Австралія	4	10	3,75
18	Філіпіни	67	47	4,25
19	Перу	72	38	4,25
20	Польща	32	52	4,5
21	Мексика	61	34	4,5
22	Ісландія	15	61	4,75
23	Колумбія	69	46	4,75
24	Чілі	34	28	5,25
25	Турція	89	74	5,75
26	Індонезія	63	43	6
27	Китай	55	11	6,31
28	Україна	71	110	6,5
29	Болгарія	48	93	7
30	Росія	66	62	8
31	Індія	101	57	8
32	Аргентина	41	48	9,17
33	Бразилія	44	33	10,3
34	Венесуела	80	66	16,3

Можемо впевнитись що до існування зв'язку рівня економічного розвитку країни та рівня

життя громадян з процентною ставкою центробанку країни (рис. 2, рис. 3)

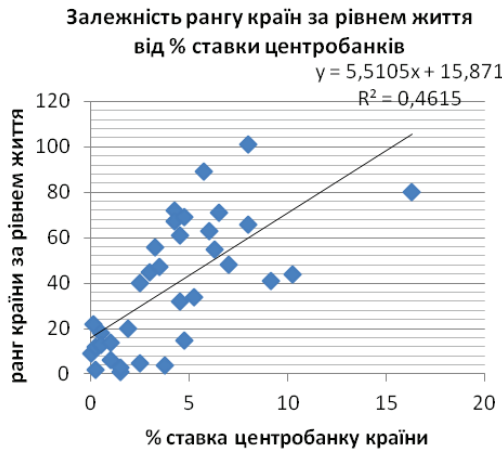

Рис. 2. Залежність рангу країн за рівнем життя відносно процентної ставки центрального банку (отримано автором за даними табл.1)

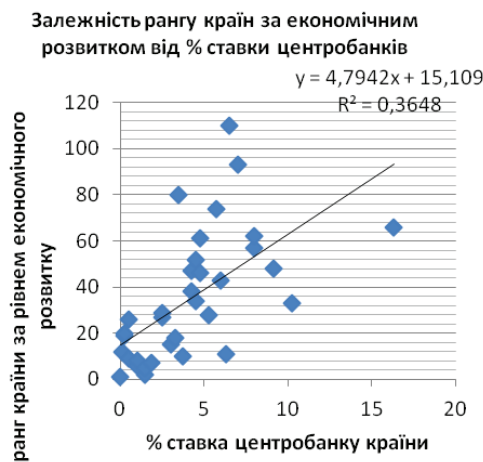

Рис. 3. Залежність рангу країн за рівнем економічного розвитку відносно процентної ставки центрального банку (отримано автором за даними табл.1)

Зв'язок має таку тенденцію: чим вищі процентні ставки центробанку країни, тим гірший рівень економічного розвитку країни та рівень життя її громадян.

Відзначимо, що з 2014 року облікова ставка НБУ збільшилась з 6,5% до 30%, що говорить про тенденції української економіки.

Висновки. Аналіз отриманих результатів дозволив зробити наступні висновки:

1. Банківський кредитний процент в країні (та його першопрічина процентна ставка центробанку країни) є інструментом несилового управління економікою країни, його значення впливає на розвиток економіки країни та окремих галузей, рівень життя громадян.

2. Підвищення кредитного проценту спонукає збільшення активності, отже і успіх, у галу-

зях економіки, які забезпечують більш швидкий оборот коштів (наприклад, у торгівлі), при цьому відбувається згортання галузей, з повільним оборотом коштів (рослинництво в сільському господарстві, виробництво, наукоємні розробки, тощо).

3. Тривале збереження високого значення кредитного відсотку спонукає до згортання виробництва в країні та до збільшення частки імпорту у товарообороті країни, призводить до вимивання коштів з країни та занепаду її економіки.

4. Зв'язок рівня економічного розвитку країни та рівня життя громадян з процентною ставкою центробанку країни має таку тенденцію: чим вищі процентні ставки в країні, тим гірший рівень економічного розвитку країни та рівень життя її громадян.

5. З 2014 року облікова ставка НБУ збільшилась з 6,5% до 30%, збільшились відсотки за кредитами комерційних банків, що говорить про

тенденції розвитку економіки та тенденції зміни рівня життя громадян України.

Список використаних джерел

1. Тесля Ю. Н. Несиловое взаимодействие: монография. — К. : Кондор, 2005. — 160 с.
2. Серебряков А. Несиловое регулирование конфликтов и культурно-цивилизационная парадигма / А. Серебряков [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://prezi.com/bks00s1swbyo/presentation/>.
3. Медведева О. М. Особливості застосування положень теорій несилового взаємодії для системного вирішення завдань діяльності за проектом сприяння процесам розвитку організації / О. М. Медведева // Управління проектами та розвиток виробництва: зб. наук. пр. — Луганськ: вид-во СХУ ім. В. Даля, 2010. — № 2 (34). — С. 122–132. — Режим доступу : <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/34/10mompro.pdf>.
4. Барановский В. Г. Несиловые меры обеспечения национальной безопасности [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CDQQFjAB&url=http%3A%2F%2Fviperson.ru%2Fdata%2F200705%2Fyo_bespecenijbezopasnosti.doc&ei=OUdaUu_KH8ak7QbSoIGwCw&usg=AFQjCNFoW7zPnpl3yyG6ziL9cTIYr0YUGA&bvm=bv.59568121,d.ZGU.
5. Михайлюта С. Л., Данченко О. Б. Оцінка можливості фінансування підприємницьких проектів в Україні кредитними коштами: зб. наук. праць «Вісник УБС НБУ (м. Київ)». — 2013. — № 3 (18). — С. 103–106.
6. Високі ставки по кредитах гальмують економіку України – експерт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://newsradio.com.ua/2013_11_21/Visok-stavki-po-kreditah-galmujut-ekonom-ku-Ukra-ni-ekspert/.
7. Видані кредити та поточний портфель у розрізі галузей [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=71407&cat_id=7136.
8. Спад української економіки углубился почти до 6 % [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://novosti-n.mk.ua/ukraine/read/54137.html>.
9. Відсоткові ставки центральних банків різних країн. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vdmsignal.com/information/Rate.htm>.
10. Таблица уровня жизни стран мира 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://gotoroad.ru/best/indexlife>.